

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

זכרון עולם

האשה
החשובה ורודפת
צדקה וחסד
מרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
ת.נ.צ.ב.ה.

בית המדרש דחסידי סוכטשוב
כולל דחסידי סוכטשוב
כולל "סנה משה"
ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל
בית מדרש
למגידי שיעור "דף היומי"
חתם סופר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5773333

יו"ל ע"י בהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ח ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 588

מסכת עבודה זרה ט"ו-כ"א

בס"ד, י"ט אלול תש"ע

השבוע בגליון

- מינוי ילד לדיין בבית הדין
- בעלי התוספות - רב רשאי להורות לאחר ארבעים שנות לימוד
- תקנת חכמי מצרים
- לא תחנם - פרשת הקרקע של בית החולים בירושלים
- מותר להחליף קרקע עם נכרי
- החלפת בית חד קומתי בגורד שחקים

- מלה בספר התורה שנמחקה בשעווה
- הליכה לגן חיות
- צפייה במירוצי סוסים

- "אותו האיש" ותפילת עלינו לשבח
- מקור השם ישו הנוצרי
- לא ישו אחד בלבד היה
- מדוע השמיט הצנזור את המלה "וריק"?
- כיצד לקרוא את שם ה' בקריאת התורה
- מדוע אין הוגים את שם ה' ככתבו?
- קרי וכתבי - תחליף או מלה אחרת

דף יז/א ומצאתי אחד ויעקב איש כפר סכניא שמו... אמר לי כך לימדני...

"אותו האיש" ותפילת עלינו לשבח

דף י"ז עמוד א' במסכת עבודה זרה הוא אחד הדפים בתלמוד הבבלי שסבלו קשות ממעללי הצנזורה באירופה, עד שהלומד אותו כמעט אינו מסוגל להבחין היכן מסתיים משפט מסויים והיכן מתחיל משפט חדש, מחמת העירובייה המוחלטת השוררת בקטעים מסויימים. כך, למשל, המשפט: "ומצאתי אחד ויעקב איש כפר סכניא שמו... אמר לי כך לימדני"... מתוכן דברי הגמרא עולה כי יעקב זה מין היה, אך הגמרא אינה מציינת זאת. כמו כן, בהמשך הדברים, המלים: "אמר לי, כך לימדני" אינן נהירות דיין, שהרי ראוי היה לכתוב, "אמר לי וכך לימדני". לפניהם הציטוט המקורי, המופיע בחסרונות הש"ס ובמהדורת וגשל: "ומצאתי אחד מתלמידי ישו הנוצרי, ויעקב איש כפר סכניא שמו... אמר לי, כך לימדני ישו הנוצרי", הכל ברור כעת.

מקור השם ישו הנוצרי: לא לחינם השמיטו הצנזורים את השם "ישו הנוצרי". מהרי"ל (מנהגים עמי תרל"ז) הסביר, כי כינוי זה מציין שמוצאו מהעיר נוצר ואין הוא אלוה.

"התלוי": במשך דורות רבים נהגו היהודים לכנותו בשם גנאי - "התלוי", שהרי, כפי שנלמד בהמשך המסכת (מה/ב, מו/א, ובמסכת תמורה כח/ב), יש לכנותו שם גנאי לעבודה זרה. יש הנוהגים לכתוב יש"ו עם גרשיים, לרמז על ראשי התיבות, ימח שמו וזכרו (ראה פירושי ר' חיים פלטיאל על התורה). הרוקח כתב (בפירושו על קהלת), כי הפסוק (ט/ה) "כי החיים יודעים שימתו וְהַמֵּתִים אֵינָם יוֹדְעִים מֵאוֹמָה", מרמז על מותו ועל אפסיותו. גם המלים בפסוק (שם ז/טו) "ויש רשע מאריך ברעתו", אשר המלה הראשונה בהם מורכבת מן האותיות "יוד" "שין" ו"וואו", מרמזות על "אותו האיש" שהאריך בטעויותיו ובשקריו.

לא ישו אחד בלבד היה: ימי ערש הנצרות אפופים אי אמיתויות, ואף לנוצרים עצמם אין מקורות מתקופה קדומה זו, עד שהיו שפקפקו אם היה קיים כלל ("משיחי השקר ומתנגדיהם", לרב"ש המבורגר שליט"א, פ"א). מכל מקום, עיון מעמיק בקטעי התלמוד העוסקים בישו (ראה בנוסח הגמרא המתוקן שבת קד/ב, סוטה מז/א, גיטין נז/א, סנהדרין מג/ב, זט/א קז/ב), מלמדנו, כי לכאורה, שני אנשים נשאו שם זה. האחד, תלמידו של יהושע בן פרחיה, חי במחצית ימי בית המקדש השני, והאחר, חי סמוך לחורבן הבית. רבי יחיאל מפריס, מבעלי התוספות, התפלמס חריפות עם

דבר העורך

סליחתו של הכפרי

בימים אלו בהם כל אחד מאיתנו מפשפש במעשיו ומנסה להיטיב את דרכיו במעשים טובים, ניתן ללמוד לקח רב מן המעשה שלפנינו בו מעשיו הטובים של אדם השפיעו לטובה גם לאחר זמן רב.

מעשה זה סיפר ר' יוזל מנובארדוק, אבי ישיבות נובארדוק, שהקים רשת ישיבות ברחבי רוסיה, בהן עמלו בתורה מאות רבות של בחורים והנהיגו את ארחות חייהם בשיטה מיוחדת אותה פיתח מורם ורבו, הידועה כ"שיטת נובארדוק".

רכבת ישנה שרכה את דרכיה על פני מסילת רכבת ארוכה שהשתרעה לאורך אלפי קילומטרים ברוסיה, שקשוק גלגלי הקרונות נישא ברמה והתערבל בשריקות הרוח הקרה שנשבה בעוז במרחבים הרקים. לעת לילה אפפו הקור והחושך את הקרונות שחצו את הדממה השחורה. הנוסעים עשו הכנות אחרונות לקראת הלילה הארוך, ואט אט החלו הכל להתכרבל במקומותיהם. נהג הרכבת קירב את ידי הקפואות אל דוד הקיטור הענק והורה לעוזריו להוסיף פתח כדי להגדיל את הבעירה ולהאיץ את מהירות הנסיעה. טלטוליה החד-גונים של הרכבת השפיעו על הנוסעים שעצמו את עיניהם ושקעו בתרדמה עמוקה.

באחד הקרונות ישב נוסע בעל עיניים יוקדות והביט מבעד לשמשה הקרה בכוכבי השמים ששלחו את אורם גם אל אמא רוסיה הקפואה. היה זה ר' יוזל מייסד ישיבות נובארדוק.

המחשבות החלו להתרוצץ במוחו והוא החל לחשב את סדר יומו העמוס, שמתחיל בשעת בוקר מוקדמת מאד בלימוד לפני התפילה, עבור דרך שיחות מוסר ושיעורי תורה לתלמידיו הרבים, וכלה בשעות הלילה הקטנות בשיחת חיזוק עם עוד בחור שרוצה להמשיך ולעלות במעלות התורה והיראה.

עילוי נשמת

הר"ר **אליהו אלעזר** ז"ל

ב"ר יוסף ברוך חיים ז"ל
נלב"ע כ"א באלול תשנ"ט

תנצב"ה

הנוצח ע"י חתניו שיחיו

עילוי נשמת

מרת **אלה איזנברג** ע"ה

ב"ר שלמה ז"ל
נלב"ע כ"ד באלול תשכ"ח

תנצב"ה

הנוצחה ע"י המשפחה שיחיו - בני ברק

עילוי נשמת

מרת **איטה רבקה סקורניק** ע"ה

ב"ר יעקב ז"ל
נלב"ע כ"ב באלול תשל"ט

תנצב"ה

הנוצחה ע"י ידידנו פרופ' הר"ר יהודה גבריאל סקורניק ומשפ' שיחיו - ת"א

לעילוי נשמת

הר"ר **משה גרינפלד** ז"ל ב"ר חיים יהודה ז"ל

נלב"ע כ"ג באלול תשס"א **תנצב"ה**

הנוצח ע"י בני המשפחה שיחיו

נר ה'

נשמת אדם

חכמי הנוצרים בנוכחותו של מלך צרפת, לואי התשיעי, ובטענה זו, על אודות קיומם של שני בני אדם בשם זה, הדף טענות רבות של הנצרות. את דבריו הטעים באמרו, כי בצרפת חיים בני אדם רבים הנושאים את השם "לואי", שאינם איש אחד ואינם מלכי צרפת... (ילקוט ויכוחים ומקורות וציונים רמב"ם מהדורת פרנקל הל' מלכים פרק י"א הל' ב' עמ' 71).

קבר ללא מת: אי האמיתיות האופפות את "לידת" הנצרות לא הרפו ממנה גם עם מותו של אותו האיש. לכאורה, בעיר ירושלים נמצא קברו בתוך כנסיית הקבר. אפס, הוכח מעבר לכל ספק, כי קבר זה לא היה ולא נברא, והוא הומצא כשלוש מאות שנה לאחר תלייתו של ישו (משיחי השקר ומתנגדיהם, עמוד 12).

טעם אמירת "עלינו לשבח" לאחר התפילה: תפילת "עלינו לשבח" היא מהתפילות הקדומות ביותר, שתוקנה על ידי יהושע בן נון ("כל בו" סי' ט"ז), ולגודל מעלתה היא נאמרת בעמידה (שם ובסי' י"א). לדעת הב"ח (סי' קל"ב), אמירתה בסוף התפילה נועדה לחזק את אמונת האדם בטרם יציאתו לשוק לסחור עם הנכרים, כדי שאף אם יראה נכרים מצליחים במסחרם, לא תעלה בקרבו מחשבת עבירה.

מדוע השמיט הצנזור את המלה "וריק"? בסידורים רבים, בעיקר אלו שהודפסו מתוך צילום, נעדרת הפיסקה הבאה המוזכרת ברמ"א ("שולחן ערוך" אור"ח סי' קל"ב ע"ב): "שהם משתחוים להבל וריק ומתפללים אל אל לא יושעי". לדעת רבינו שלמה מגרמיזא (סידור עמ' קכ"ב, קכ"ד) פיסקה זו הושמטה, משום שהמלה "וריק" בגימטריא "ישו", והנוצרים חששו, כי כוונת היהודים לזלזל בו, עד שבמקומות מסויימים חייבו הנוצרים את היהודים לומר את תפילת "עלינו לשבח" בקול רם, כדי לוודא שאינם חורגים מהוראות הצנזורה (מנהגים דק"ק וורמיזא סי' י"ב הערה 22). בקשר לכך מעניין לציין, כי במחזור של ר' שמחה מוטרין, תלמידו של רש"י, מצויין ליד תפילת "עלינו לשבח" של שחרית, כי יש לאמרה בלחש! האם נועדה תקנה זו למלא את החלל?

בסידור הגר"א ("אשי ישראל" פרק מ"ה ע"א ס"ק קצ"ו) מובא בשם מהרי"ל דיסקין זצ"ל, כי המשמיט את הפיסקה הנ"ל, הרי הוא משנה ממטבע שטבעו חכמים.

גם למשפט "ומושב יקרו בשמים ממעל", קיימת נוסחה עתיקה - "וכסא כבודו בשמים ממעל", וכך גם נוסח הגר"א ("מעשה רב" הל' תפילה סי' נ"ג). כל זאת, מפני שהמלה "יקרו" בגימטריא "ישו" ("לקט ישור" עמ' 29). אולם, היו שלא חשו לכך (ע"ע מנהגים טירנא עמ' נ"ג, "מקור חיים", "לחיות יאיר", סי' קל"ב ע"ב, וספרו הנ"ל של הרב המבורגר עמ' 14).

דף יח/א אבא שאול אומר אף ההוגה את השם באותיותיו

כיצד לקרוא את שם ה' בקריאת התורה

בסוגייתנו מבואר כי ההוגה את שם ה' באותיותיו, היינו, שקוראו בפיו כפי האותיות הכתובות, אין לו חלק לעולם הבא (כך פירשו רוב הראשונים, ועיי' רש"י יז/ב ד"ה "עליו"). אכן, מעל ששת אלפים פעם מופיע שם הויה"ה של הקב"ה בתנ"ך, ואין אנו הוגים אותו ככתבתו, אלא אומרים א-ד-נ-י, שהוא מלשון אדון.

מדוע אין הוגים את שם ה' ככתבו? הספרים הקדושים האריכו לבאר מדוע אין הוגים את שם ה' ככתבו (עיי' בשו"ת "יכין ובעוז" ח"א סי' קל"ה). מעניין לציין את חליפת המכתבים בין הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל לחתנו ה"חתם סופר" זצ"ל (שו"ת ח"ה השמטות סי' קצ"ה), בעקבות "מחדשים" שביקשו להנהיג את קריאת שם ה' ככתבו. בעל "חתם סופר" זצ"ל הוכיח מן המקראות עצמם, כי טעות גסה בידי פועלי אוון אלו. שכן, שם הויה"ה של הקב"ה הינו שם עצם ולא תואר. והנה, במקומות רבים בתנ"ך נאמר "ה' צבאות". הקורא את שם ה' כמקובל, הרי הוא אומר, כי הקב"ה הוא א-ד-נ-י צבאות, היינו, אדון הצבאות. אולם, הקורא את שם ה' ככתבו, הרי הוא כאומר על ראובן שהוא שר צבא: "ראובן הצבא", מלים שאין להן כל משמעות [עיי"ש עוד על חוסר ידיעתנו בניקוד שם ה'].

קרי וכתב - תחליף או מלה אחרת: מחלוקת מעניינת ביותר אנו מוצאים לגבי הגדרת קריאת שם ה' שלא ככתבתו. כידוע, בתנ"ך ישנן מלים נוספות, אשר קריאתן אינה תואמת את כתיבתן - קרי וכתב (ראה דברים כח/ל, שמואל א' ט/א ועוד), שכן קיבלנו ב"הלכה למשה מסיני", שיש לקרוא מלים אלו באופן שונה מן הכתוב. כלומר, נצטוונו שבהגיענו למלים אלו יש לשנות מן הכתוב ולקרוא מלה אחרת במקומן. אלא, שנחלקו הדעות אם כן הדבר גם לגבי שם ה', היינו, אם "א-ד-נ-י" היא מלה שנצטוונו לקרוא אותה במקום לקרוא את שם ה', או שמא, אין המלה "א-ד-נ-י" מהווה תחליף לכתוב, אלא במקרה זה כך יש לקרוא את הכתוב וזו היא הגייתו הנכונה של שם ה' ולא ש"א-ד-נ-י" היא מלה אחרת (עיי' בחידושי הגר"ז הל' עבודה זרה פ"ב הל' ז' ובספרו על התורה פ' ואתחנן, ובספר זכרון "אש תמיד" עמ' תתע"ח, ובספר "ברכות הור"י סי' ט"ו הערה א').

מלה בספר התורה שנמרח בשעווה: למחלוקת זו השלכה מעשית ביותר. שכן, בעל "פרי מגדים" (אור"ח סי' קמ"א ב"אשל אברהם" סי' ט') פוסק, כי כאשר במלה מסויימת קיים "קרי" ו"כתב", אין הקורא בתורה חייב להסתכל בספר התורה בעת קריאת מלה זו, מאחר שאין הוא קורא את הכתוב. זאת, ועוד: יש הסוברים כי גם כאשר נמרח שעווה על מלה מסויימת בספר התורה עד שהיא מסתירה אותה, אין בכך פגם, שהרי השעווה אינה מוחקת את הכתוב אלא מסתירה אותו

"מה יאה עלי?" ניקרה במוחו המחשבה המייסרת, "מתי אוכל גם אני להתבודד מעט ולחפור בנבכי נפשי שלי כפי שמלמד אני את תלמידי? הרי גם אני זקוק לתיוקון המידות", הרהר ר' יוזל. "לו היה לי איהו בית בודד או אפילו בקתה קטנה במקום מרוחק... ור' יוזל הפליג במחשבות מה וכיצד היה עושה במקום התבודדות.

הבוקר אור: הקרון החל מתעורר לחיים. הנוסעים החלו מחלצים את עצמותיהם תוך התבוננות מבעד החלונות כדי לבחון איזו כברת דרך הספיקה הרכבת לעבור בדרך אל מחוז הפצם. גם הסוחר היהודי שישב ליד ר' יוזל פתח את אשמורתו עיניו ואחר שהתאושש קמעה, שם לב שפני הנוסע שלידו אינם כתמול שלשום. זה כבר כמה ימים שהבחין שהישוב לידו אינו אדם פשוט ככל ועיקר, אלא שהלה שתקן היה רוב זמנו בעל עולו בלימוד ובהרוויח. עתה, החליט הסוחר לפתוח בשיחה עם היושב לצידו.

השניים החלו לשוחח, והאיש, מצוייד במזוודת עור מבריקה ובצעיף משי חרוז בנקודות כסף, ליטף באצבעותיו את גולת הזהב שבראש מקלו המהודר תוך שהוא מקשיב בשימת לב לדבריו של ר' יוזל על אודות חייו ומפעלו הכביר. "אבל דבר אחד חסר לי", אמר ר' יוזל והפנה את עיניו בצער אחד רצפת הקרון. "מה חסר לכם רבי?" שאל הסוחר בריאת כבוד ר' יוזל תינה בפניו את צערו על שאין לו מקום מבודד כראוי שם יוכל להתבודד ולהפליג במחשבות. "רבי, מרגע זה יכולים אתם להיות רגועים! אני סוחר יערות גדול ובקתה יש לי באחד מעירתי, בדיק כמו זו שדרושה לכם. הריני מעמיד אותה לשימושכם בכל עת שתחפצו."

הנסיעה תמה. ר' יוזל הודה בכל לב לעיני הדיב ואכן ר' יוזל החל להתבודד לעיתים בקתה ששכנה במעבה יער עבות ושייטשה אותו לעבודת ה'.

לימים, נתגלגל ר' יוזל במרכבתו של עגלון שיכור. היה זה שנים רבות אחר שנפגש עם סוחר היערות שבנתיים הספיק לשוב אל אבותיו בשיבה טובה. הגוי הביט בר' יוזל ממושב הרכב בעינים מזוגגות, עת ביקש ממנו ר' יוזל למהר את נסיעתו כדי שלא יאלץ להשאר על אם הדרך ביום השבת. בקושי הצליח העגלון לייצב את סוסיו היגעים. הזמן חלף עבר לו והשמש נתנה אותות חיים אחרונים לפני שנאספה בחיקו של הים הגדול.

לא נותרה בידו של ר' יוזל כל ברירה אלא לשבות בכפר על אם הדרך. ר' יוזל דפק בבית הרשעון שנקרה בדרכו ולשמחתו הרבה פתח לו את הדלת כפרי בעל תוי פנים יהודיים שבישר לו שהוא היהודי היחיד בכפר.

אך השמחה לא ארכה זמן רב. היהודי, כפרי פשוט שכל ימיו חי בין הגויים, שמח על שנתגלגלה למחיצתו דמות רבנית והחל מתנה בפניו את כל צרותיו, ובד בבד עבר לקלל ולגדף סוחר שרימה ועשק אותו לפני כמה שנים. ר' יוזל ניסה להרגיע את הכפרי הסוער ותוך כדי כך נתגלע לו כי כעסו של הכפרי מופנה אל אותו סוחר יערות שהעניק לו לפני רבות בשנים את אותה בקתה חבויה בלב היער. **אותה** שבת עמל ר' יוזל לפייס את הכפרי שישלח וימחל בלב שלם לסוחר היערות. כל האדם עמדה למולו דמותו של הסוחר שהיטיב עמו והוא החליט לעשות כל מאמץ להשיב טובה למיטיבו ולגרום לכפרי שישלח לסוחר.

לא מלאכה קלה עמדה בפניו, אך עם סיומה של הסעודה השלישית, כשר' יוזל כבר עמד חסר אונים מול עקשנותו של הכפרי הזועם, נתרכך לפתע היהודי. השבת הארוכה בחברת הצדיק עשתה את שלה ובלב שלם הכריז: "מוחל אני במחילה גמורה לפלוני אלמוני הסוחר על שעשה לי". **היה** ר' יוזל מספר והולך מעשה זה לתלמידיו ומפטיר: המעשה הטוב שעשה הסוחר שנים רבות לפני כן, הוא שהביא לכך שלימים מחל לו הכפרי על עוול שנעשה לו.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מזומן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 3446 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 mendelson@meorot.co.il

ברכת התורה, העורך

בלבד (עיי' שו"ת רעק"א תנינא סי' י"א). ממילא, מלים שבלאו הכי אין צורך להתבונן בהן בעת הקריאה בתורה, אין כל פסול בכך שהן מוסתרות מעיני הקורא בתורה.

מעתה, אם המלה "א-ד-נ-י" היא **תחליף** לשם ה', דינו של שם ה' יהא זהה לשאר המלים אשר קריאתן שונה מכתביבתן. לעומת זאת, אם בהגיית שם ה' נאמר דין מיוחד שזו היא צורת **הקריאה** של שם ה', אזי, הקורא בתורה חייב לראות את שם ה' בעת קריאתו ("ברכות הורי" שם). [יש לציין, כי "שערי אפרים" שער ג' סי' י"ג סובר, כי בכל "קרי" ו"כתיב" חייב הקורא להסתכל על ה"כתיב" שבספר התורה כאשר הוא קורא את ה"קרי". וראה ב"ברכות הורי" שם שדן בטעם הדבר. לדבריו, הנידון עקר מתחילתו. ראה עוד שו"ת "אגרות משה" או"ח ח"א סי' ל"ב ענף ו' ו"ח ג' סי' מא].

דף יח/ב מושב לצים הליכה לגן חיות

אמרו חכמינו ז"ל, כי על ההולך לאיצטדנין - מקום בו מתנהלים קרבות בין בעלי חיים לבני אדם - נאמר (תהילים א/א) "ובמושב לצים לא ישב", מאחר שהליכה זו מביאה את האדם לידי ביטול תורה. בעל "פרי השדה" (שו"ת ח"ג סי' קע"ג) כותב, כי מטעם זה גם לגן חיות אין ללכת כדי לצפות בבעלי חיים, ואילו הברכה שתקנו חז"ל לברך כאשר אדם רואה בעלי חיים משונים ("שולחן ערוך" או"ח סי' רכ"ה סעי' ח), נתקנה עבור הנתקל בהם באקראי. ברם, דעתו דעת יחיד היא, וכבר העיד תלמידו של בעל "תרומת הדשן" ("לקט יושר" או"ח עמ' ס"ו), כי רבו לא ראה צורת אריה, עד שהובאו שני אריות למקום מגוריו והוא הלך לצפות בהם.

צפייה במירוצי סוסים: מהר"י ברונא (שו"ת סי' ע"א) נשאל על ידי יהודים סוחרי סוסים, אם מותר להם להשתתף במירוצי הסוסים הנערכים במדינות רבות, והשיב, כי אם מטרתם היא ללמוד את מלאכת אומנות הרצת הסוסים, או כדי לבחון את בריאותם ואת כושרם של הסוסים, הם רשאים לעשות כן. אולם, על העוסקים בשעשועי בעלי חיים, כגון, ציד חיות בעזרת כלבי צייד, מתבטא הרמ"א בחריפות (ב"דרכי משה" או"ח סי' שט"ז סעי' ב'): "ואינו זוכה לשמחת לויתן".

דף יט/ב זה תלמיד שלא הגיע להוראה ומורה מינוי ילד לדיין בבית הדין

בסוגייתנו מובאים דבריו החריפים של רב, על אלו, אשר למרות שלא מלאו את כרסם בש"ס ובפוסקים הם מורים הלכה, עד שקרא עליהם את הפסוק (משלי ז/כז) "כי רבים חללים הפילה". לשאלה, מאימתי רשאי תלמיד חכם להורות הלכה, משיבה הגמרא: "עד מ' שנין" - עד ארבעים שנה.

בעלי התוספות - רב רשאי להורות לאחר ארבעים שנות לימוד: לדעת רש"י (ד"ה "עד" ובד"ה "התם"), פירוש הדברים הוא, כי משהגיע אדם לגיל ארבעים שנה בינתו מתיישבת עליו, ורשאי הוא להורות, גם אם בעירו מתגורר חכם גדול הימנו. אולם לדעת בעלי התוספות (סוטה כב/ב ד"ה "עד") פירוש דברי הגמרא הוא, כי רק לאחר ארבעים שנות לימוד רשאי אדם להורות בעיר בה יש גדולים ממנו. ואילו ראשונים אחרים (עיי' "בית יוסף" י"ד סי' רמ"ב) סוברים, כי אין כוונת גמרתנו שעד שנת הארבעים לא הבשילה דיה תבונת החכם, אלא שכאשר רב העיר בה הוא מתגורר קשיש ממנו, עליו לשמור על כבודו ולא להורות בצעירותו.

כאשר נעייין ברמב"ם (הל' ת"ת פ"ה הל' ד') נמצא שכתב: "וכל תלמיד שלא הגיע להוראה ומורה הרי זה רשע שוטה וגם הרוח", אך את מחסום שנת הארבעים אין הוא מזכיר כלל. תופעה זו מצוייה גם בספרי הלכה אחרים, ורבים מגדולי הדורות טרחו לנמק פשר השמטה זו.

בעל "לחם משנה" (שם) מפרש, כי ההקפדה על ארבעים שנה התייחסה לתקופות קדומות, לפני העלאת המשניות והתלמוד על גבי הכתב. או אז, נדרש החכם לשנן וללמוד תורה שנים רבות מרבו, בטרם יורה הלכה בעצמו. אולם, לאחר העלאת תורה שבעל פה על הכתב, ולימוד מתוך ספרים, אין החכם זקוק לשנות לימוד כה רבות כדי להורות הלכה.

מעניין בפשטותו תירוצו של הגאון הרגאטשובי זצ"ל ("צפנת פענח"), המציין את תקנת חכמים (סנהדרין ה/א), שאין חכם רשאי להורות הלכה עד שרבו יעניק לו היתר הוראה. מפני תקנה זו לא ראו הפוסקים לנכון לציין את ההקפדה על ארבעים שנה, כי ממילא החכם הצעיר אינו רשאי להורות, מחמת העדר היתר הוראה, ואם יש בידי היתר זה, הרי שרבו תהה על קנקנו והבחין בו שהוא כבן ארבעים שנה [וגמרתנו לא תירצה שרבה קיבל הסמכה מרבו, משום שהיה מצאצאי עלי הכהן ר"ה יח/א שאינם נסמכים... סנהדרין יא/א]. להלכה נקטו הפוסקים, שתלמיד חכם רשאי להורות גם לפני הגיעו לגיל ארבעים שנה.

תקנת חכמי מצרים: הד לדברי רב על אודות "ארבעים שנין" אנו מוצאים בתקנת חכמי מצרים, שגזרו שלא למנות דיין אשר גילו פחות מארבעים שנה (שו"ת המב"ט ח"א סי' ר"פ). כמו כן הגרע"א זצ"ל כתב דברים כדברנות לפרנסי קהילת ווארניק, אשר ביקשו למנות בחור חריף ובקי כרב לקהילתם: "לבי בערה כאש על זה להנהיג חדשות זו גם במדינה זו, לקבל פנוי ורך בשנים על כסא ההוראה, ויצמחו מזה קלקולים רבים... בלב מר. הק' עקיבא" ("אגרות סופרים" מכתבי רע"א, מכתבים ל"א-ל"ח. ראה עוד "אגרות רבי עקיבא אייגר" פ"ב מכתב מ"ט הערה ב.). למותר לציין, כי דבריו פעלו את פעולתם.

לעילוי נשמת
הר"ר **שמואל מאיר וויזנפפלד** ז"ל
shmuel meyer wizenfeld
ב"ר יצחק ז"ל נלב"ע כ"א באלול תשנ"ח
תנצב"ה
הונצח ע"י The reischer Family - ארה"ב

לעילוי נשמת
מרת **חביבה רפפורט** ע"ה
ב"ר יצחק ז"ל
נלב"ע כ"ג באלול תשס"א
תנצב"ה
הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת
הר"ר **רפאל רפאלי** ז"ל
ב"ר ניסן יהודה לייב ז"ל
נלב"ע כ"ב באלול תשכ"ב
תנצב"ה
הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת
הר"ר **יוסף גלדצהלר** ז"ל
ב"ר יהודה לייב ז"ל נלב"ע י"ט באלול תשל"ד
תנצב"ה
הונצח ע"י בנו הר"ר לויסאן גלדצהלר ומשפחתו שיחיו

לעילוי נשמת
מרת **אסתר לאה פרידברג** ע"ה
ב"ר שמעון הכהן ז"ל נלב"ע י"ח באלול תשל"ח
תנצב"ה
הונצחה ע"י בנה ידידינו
הר"ר **דני יצחק פרידברג** ומשפ' שיחיו אנטוורפן

לעילוי נשמת
הר"ר **יחזקאל מונדרר** ז"ל
ב"ר אברהם ז"ל
נלב"ע כ"ב באלול תשנ"ג
תנצב"ה
הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת
הר"ר **אברהם גולדפישר** ז"ל
ב"ר יהודה זינדל מרדכי הלוי ז"ל נלב"ע י"ט באלול תשמ"ז
וזוגתו מרת **אידל (עדינה) גולדפישר** ע"ה
ב"ר נתן מרדכי ויסלר ז"ל נלב"ע י"ד מרחשוון תשס"ג
תנצב"ה
הונצחו ע"י המשפחה שיחיו

**העלון יוצא לאור ע"י
מאורות הדף היומי**

Main Office: **משדר ראשי:**
Wagman street 1 רח' ווגמן 1
P. O. B. 471 Bnei-Brak ISRAEL ת.ד. 471 בני ברק
tel: +972-3-5775333 טל: 03-5775333
Fax: +972-3-7601020 פקס: 03-7601020
E-mail: meorot@meorot.co.il אימייל:

**לתרומות והנצחות טל: 03-5775307
מוקד ההזמנות 1-700-500-151**

פנינים

דף ט/א והמחמר אחר בהמתו בשבת חייב חטאת
מרכבת המשנה של יוסף
לאחר שיוסף הצדיק פתר את חלום פרעה, הוא נתמנה למשנה למלך, והרכיבוהו במרכבת המשנה אשר למלך. מהי 'מרכבת המשנה'?

דף טז/ב כסבור אותו הגמון עליו הוא אומר

קיון יוד...

"בשולחן ערוך" (יו"ד סי' קנ"ז סעי' ב') נפסק, כי אף בשעת הגזירה אסור ליהודי לומר שהוא נכרי, אך מותר לו לומר דברים המתפרשים לכאן ולכאן. וכך כתב בעל "תורת חיים" בחידושו למסכתנו: "וכבר שמעתי על גדול אחד מן הקדמונים, ששאלוהו בעת הגזירה אם יהודי הוא, והשיב להן "כן יוד". כסבורים היו שמישיב להן בלשון אשכנז שאינו יהודי - קיון יוד, באידיש - וניצול..."

מהו הגיל הצעיר ביותר למינוי דיין? לדעת רבינו ירוחם (עיי' טוש"ע חו"מ סי' ז' סעי' ג') אין להעמיד דיין מי שטרם הגיע לגיל שלש עשרה שנה, מפני ש"קטן" הוא. אולם בן שלש עשרה שנה, שהוא חריף ובקי בתורה, רשאי להתמנות לדיין, "ואפילו לא הביא שתי שערות", שאז, לכל דיני התורה דינו כקטן. שכן, לגבי מינוי דיינים לא ציינה התורה את המלה "איש", היינו, את הצורך שיהיה גדול לכל דבר. להלכה, כתב "ערוך השולחן" (שם סעי' ג'), כי העיקר כדעת הפוסקים, שבן שלש עשרה שנה שלא הביא שתי שערות, אינו רשאי לדון.

דף כ/א לא תחנם

לא תחנם - פרשת הקרקע של בית החולים בירושלים

לפני שנים רבות היתה ירושלים כמרחקה סביב בניין בית חולים בירושלים, כאשר חכמי העיר דנו עמוקות בדברי סוגייתנו.

צו משפטי לפינוי בית חולים: היה זה כאשר מספר אנשים נכבדים אספו סכום כסף גדול לבניית בית חולים בירושלים עיר הקודש. לאחר זמן מה הם רכשו בניין מפואר מנכרי, מתוך מטרה להכשירו כבית חולים. אולם, בטרם השלמת המלאכה ניתן צו משפטי שהורה להפסיק את העבודה בעקבות תלונות השכנים שהתנגדו להקמת בית החולים בסמיכות למקום מגוריהם. נכרי עתיר נכסים אשר שמע על כך, לטש את עיניו אל הבניין המפואר, והציע לעסקנים לרכשו תמורת סכום עצום. דא עקא, שבסוגייתנו מבואר, כי כאשר בני ישראל קיבלו את הארץ מאת הקב"ה, להם בלבד ניתנה ונאסר עליהם למכרה לעם אחר, כדברי הפסוק (דברים ז/ב) "ולא תחנם" - לא תתן להם חניה בקרקע.

התשובה האבודה שנמצאה לאחר שנים רבות: באחרית ימיו של הגאון מלובלין זצ"ל, בעל "תורת חסד", הוא איווה למושב את ירושלים עיר הקודש, והטה את שכמו לדון בשאלה זו. עד היום תשובתו הארוכה משמשת כמקור למשא ומתן הלכתי בין הפוסקים. שנים רבות נעלמה תשובה זו והנידון על אודותיה התבצע על פי הזיכרון, עד אשר נמצאה ונחשפה לרבים בשלמותה בפנקס התשובות של חמיו של הגאון, רבי שמחה במברגר זצ"ל, ומופיעה בשו"ת "זכר שמחה" (סי' רט"ו).

לא תחנם - איסור מן התורה: תחילה הוא מוכיח מן הראשונים, כי איסור "ולא תחנם", מן התורה הוא, ולפיכך לעולם אין להקל בו. אמנם, לדעתו של רבי אשתורי הפרחי, מחבר הספר "כפתור ופרח" ותלמידו של הרא"ש (פ"י עשירי עמ' כ"ח), במקום הפסד אפשר להקל, אך זו דעת יחיד ורבים הקשו עליו (עיי' "פאת השולחן" פ"א אות י"ט).

בין היתר, דן הגאון מלובלין זצ"ל במעשהו של שלמה המלך ע"ה, אשר נתן למלך חירם עשרים עיר בגליל, חלף עצי ארזים, ברושים וזהב שנתן זה לבניין בית המקדש (מלכים א' ט/א). לדעת דון יצחק אברבנל ומלבי"ם, שלמה המלך לא העניק לחירם את גוף הערים, אלא נתן לו לצורך מילוי התחייבותו (שם ה/כה) לשלם למלך חירם עשרים אלף כור חיטים ועשרים כור שמן כתית שנה בשנה. ערים אלו ניתנו, איפוא, לשימוש של המלך חירם לצורך הפקת החיטים והשמנים בלבד [ועיי"ש עוד מה שכתב לבאר את הפסוקים בדברי הימים לפי"ז]. (ועיי' תוס' יבמות כג/א ד"ה "ההוא" שתי"י, "ושמא" חירם גר תושב היה).

מותר להחליף קרקע עם נכרי: את תשובתו חותם הגאון מלובלין זצ"ל בהברקה גאונית. אמנם, אסור למכור בית בארץ הקודש למי שאינו יהודי, אך לבצע חליפין עמו, ניתן גם ניתן. כלומר, מותר להחליף דירה תמורת דירה, שהרי ציווי התורה "ולא תחנם" אוסר להעניק לנכרי חניה בארץ ישראל. אולם כאשר הנכרי החונה זה מכבר בקרקע, אין איסור להחליף עמו את חנייתו. ברם, יש להדגיש, כי אפשר לנהוג כהיתרו של הגאון מלובלין זצ"ל רק כאשר השטחים המיועדים להחלפה זהים בגדלם. שאם לא כן, נמצא שהיהודי הגדיל את חניית הנכרי בארץ ישראל. ואילו "חזון איש" זצ"ל לא הסכים להיתר זה וכתב: "איני מוצא היתר למכירת המגרש, לא לגוי, ולא לישראל חשוד למכור לגוי, לא בכסף ולא בחליפין" (שו"ת "ציץ אליעזר" ח"ו סי' ל"א).

החלפת בית חד קומתי בגורד שחקים: נוכח היתרו של הגאון מלובלין זצ"ל, יש לדון, אם מותר להחליף עם נכרי בית חד קומתי תמורת גורד שחקים, כאשר שטח הקרקע עליה עומד כל אחד משני בתים אלו - זהה.

קטע יומי מתוך הגליון השבועי "מאורות הדף היומי - לילדים"

מסכת עבודה זרה דף ק"ב יום שישי י"ז באלול

לזרק לים המלח

בתקופת המשנה נהגו עובדי כוכבים שבימי חג של עבודה זרה היו עורכים יום שוק ויריד סחורות. המשנה קובעת שבעיר כזו אסור לקנות בחגיות מעטרות.

מהו "חגיות מעטרות"? חגיות שקשטו לרגל החג של העבודה הזרה, ובאותן חגיות היו גובים מכס עבור עבודה זרה. מחנות כזו אסור לקנות.

מה דינו של יהודי שקנה מחנות אלו? אסור לו להשתמש במה שקנה! אם קנה פרות או בגדים - יניחם להתלקק ולא ישתמש בהם. אם קנה כלי מתכות או קבל מהם כסף על חפץ שמכר להם - לא יעזר אם יניח את המתכות או את הכסף, כי אינם מתלקקים, לפיכך יוליך אותם לים המלח וישליך אותם לתוף הים, והמים המלוחים יקלקלו את המתכות ואת הכסף.

כל יום הילד שלך לומד, מוסיף ידיעות בתורה!

למנוי לגליון לילדים חייג: 1700-500-151 חודש היכרות חינם

הקדם והנצח את נשמות יקיריך ז"ל
שיום הזיכרון שלהם חל בחודשים: כסלו - טבת - שבט - אדר
בגמרא המיוחדת "מהדורת נר תמיד" בהוצאת "מאורות"
לפרטים והרשמה: (שי) טל. 03-5775307 פקס. 03-7601020